

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 14 – 2/2007.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_07/hei2_07.pdf]

AJANKOHTAISTA: RAJOILLA JA KESKUKSISSA

*Folklore Fellows' Summer School 2007. Oral Poetry and Field Work.
11.–20.6.2007, Kuhmo and Vuokkiniemi.*

Kati Heinonen

Research into foreign cultures is in many senses an overcoming of boundaries: geographical and cultural, but also the researchers own physical and mental boundaries (Siikala 2007).

Muutaman vuoden välein järjestettävä kansainvälinen Folklore Fellows'in kesäkoulu pidettiin viime kesänä ensimmäistä kertaa osin Suomen ulkopuolella. Koulu koostui kahdesta osasta: Kuhmon Juminkeossa kuunneltiin luentoja kaksi päivää, minkä jälkeen jatkettiin Venäjän puolelle Vienan kyliin. Kesäkoulun teemana oli suullinen runous ja kenttätyö, osallistujina ihmisiä ympäri maailman.

FOLKLORE FELLOWS' SUMMER SCHOOL

Nyt pidetty kesäkoulu oli vuodesta 1991 alkaen järjestettyjen kurssien sarjassa seitsemäs. Tarkoituksena on aina ollut ruokkia oppialan kansainvälisiä keskusteluita, ja vaikuttaa siltä, että kurssit ovat olleet yhtä antoisia sekä jatko-opiskelijoille sekä opettajille. Tänä vuonna kurssi oli aiempaa pienempi kahdesta syystä: rahoituksen hankkiminen on 2000-luvulle tultaessa vaikeutunut, ja Vienan kylien tilat eivät juuri kolmeakymmentä ihmistä suuremmille joukoille riitä.

Kesäkoulun pääjärjestäjiä olivat Folklore Fellows (Suomen Akatemia), Helsingin yliopiston folkloristiikan oppiaine sekä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Organisoitukomiteaan kuuluivat lisäksi jäsenet muista suomalaisten yliopistojen folkloristiikan ja perinteentutkimuksen laitoksista, Kulttuuristen tulkintojen tutkijakoulusta sekä Kalevala-instituutista. Yhteistyöhön osallistui myös Kalevalaseura sekä useita Suomen Akatemian hankkeita. Juminkeo-säätiö sekä kesäkoulun pääsihteeri Pauliina Latvala, kurssisihteeri Maria Vasenkari sekä assistentti Emilia Karjula vastasivat käytännön järjestelyistä. (Latvala 2007.)

KUHMOSTA VIENAN KYLIIN

Keskusteluita kylätietä kävellessä, keskusteluita aamuyön udussa, keskusteluita auton poukkoillessa knoppaista tietä, keskusteluita vibdan tuoksussa.

Etenkin ulkomaisille osallistujille kurssin alku oli tiivis ja haastava paketti ennen kaikkea kalevalamittaisen runon nykytutkimuksesta ja oppihistoriasta. Koko tapahtuman aloitti Anna-Leena Siikalan tervetuliaispuhe ja alustus kurssin teemoista ja paikoista. Kuhmossa Pertti Anttonen, Satu Apo, Irma-Riitta Järvinen, Seppo Knuutila ja Lotte Tarkka kertoivat Kalevalaan, kansanrunoon, Karjalaan ja kansanuskoon liittyvistä keskusteluista ja teoreettisista kehyksistä, Terry Gunnell avasi satujen pohjoismaista keruuhistoriaa, John Miles Foley puhui suullisen runouden lajeista ja John Shaw galinkielisen runon keruuhistoriasta. Luentojen teemat muodostivat toisiinsa lomittuvan verkoston ja loistavan pohjan loppukurssin keskusteluille.

Puolentoista päivän luentojen jälkeen oli aika lähteä kuoppaiselle, hitaalle matkalle kohti Vuokkiniemeä. Kuljettajina koko matkan ajan toimivat venejärveläiset Santeri ja Sergei Lesonen, oppaina Juminkeko-säätiön puheenjohtaja Markku Nieminen sekä kansanmusiikintutkija Pekka Huttu-Hiltunen: kokenut joukko. Vuokkiniemessä siirryttiin neljän isäntäperheen hoiviin. Ateriat syötiin majoituspaikoissa, luennot ja keskustelut pidettiin Vuokkiniemen koululla. Suomen puolelle jäivät monet Kuhmossa luennoineet, mutta Venäjän puolella joukkoon liittyi muutama uusi tutkija

Matkalla joen yli Paanajärven kylään. Markku Nieminen, Pekka Hakamies, Maria Vlasova ja paanajärveläinen veneenkuljettaja. Kuva Pibla Siim 2007.

Paanajärven kylää. Kuva Venla Sykäri 2007.

ja opiskelija. Matka sujui kokonaisuudessaan häkellyttävän hyvin: ei ongelmia rajalla (edes Lauri Harvilahden moottoripyörän kanssa), ei rikkoontuvia autoja, ei eksyneitä ihmisiä, ei sairastuneita. Englannin- ja suomenkieliset keskustelut alkoivat sulautua iloisesti ennen kaikkea venäjäksi ja skandinaaviskaksi käytyihin.

Vuokkiniemeltä tehdään päiväretki Venejärvelle Kalevalan kansallispuiston reunamille sekä yön yli kestävä retki Paanajärvelle. Pienellä joukolla haaveillaan patikoinnista upealta näyttävissä metsissä. Markku kertoo pikkubussin suomalais-opiskelijoille koko matkat kylien ja ihmisten historiaa, paikkojen taustoja, kertomuksia omilta matkoilta 1960-luvulta lähtien. Lauletaan. Syödään paahdettuja auringonkukansiemeniä, semetsbki. Illalla saunotaan. Keskustellaan. Juodaan. Lauletaan. Semetsbki. Ruoka on uskomattoman hyvää, ja eri perheissä ilmeisesti täysin erilaista. Paikallista. Kalaa, perunoita, sieniä, kurkkua, tomaattia, kaalia. Teetä. Suolabeinäkeiton ympärille kehkeytyy pitkä selvitysprosessi: mitä on schavel eli french sorrel suomeksi? Kasvi etsitään ojan pientareelta.

Folkloristien matka Vunaan sivuaa kai väistämättä pyhiinvaellusmatkan sävyjä, varsinkin kun oppaana on I. K. Inhan valokuvien yhä vaikuttavia paikkoja esittelevä Markku Nieminen ja käyntikohteina parhaiten voivia ja vanhakantaisimpia kyliä, suomea puhuvia ihmisiä, komeimpia maisemia ja viimeisiä kalevalamittaisia runoja muistavia vanhuksia. Käynnin kohteena olleelta Haikolan kalmismaalta oli muovikukatkin siivottu kuusen alle, mikä selkeästi pahoitti niiden nykymerkityksiä tuntevien mieliä.

Monet esitelmien ja papereiden aiheet avasivat Vienen historiaa ja suomalaisen toimintaa alueella sekä perinteen uusiokäytön ja turismin teemoja. Pekka Hakamies puhui Neuvosto-Karjalan kulttuurista ja politiikasta, Lauri Harvilahti perinteen synnystä suhteessa arkistoon, Stein R. Mathisen sekä perinteisen kulttuurin säilyttämisestä ja kuluttamisesta turismin viitekehäyksessä että perinteestä monikulttuurisena ilmiönä, John Shaw kenttätöistä perinteen nykykäyttöihin ja siirtolaisuuteen liittyen ja Aleksandra Stepanova omista vuosikymmenten kokemuksistaan itkututkijana Neuvostoliitossa. Turismia, perinteiden uudelleenhyödyntämistä ja nykykonteksteja käsiteltiin useissa opiskelijoiden papereissa, samoin vanhojen aineistojen lähdekriittistä käyttämistä ja oppihistorian hankalia kohtia. Itsekriittisimmillään, ristiriitaisimmillaan ja analyttisimmillaan suhteessa itse matkaan taisivat äänet olla erilaisissa epävirallisissa keskusteluissa – postmoderni ironia toimii joskus hyvänä selviytymiskeinona, vaikka alkaisikin jo olla pois muodista.

SUULLINEN RUNO JA KENTTÄTYÖ

Itselleni antoisimpia olivat luennot ja keskustelut suullisesta runosta. John Miles Foley'n luentoja oli ollut mahdollisuus kuulla vuosi sitten Helsingissä (Sykäri 2007), mutta on aina terveellistä kuulla kompakteja, läpiajatteltuja yhteenvetoja eri käsitteistä ja teoriasuuntausten kehitysprosesseista konkreettisilla esimerkeillä höystettynä. Terry Gunnellin luennoissa erityisesti ajatukset islantilaisten *Edda*-runojen analyysistä esityksen ja tilankäytön näkökulmasta puhuttelivat. Hän pohti tiettyjen runojen dialogimuotojen ja muiden runoston keinojen antamia esitysmahdollisuuksia, ja suhteutti runon tapahtumia tuonaikaisten pitopaikkojen arkkitehtuuriin ja mahdollisiin symbolisiin merkityksiin. Lähestymistavassa on jotain samaa kuin Heikki Laitisen ajatuksessa siitä, että itsensä menneisiin tiloihin ja tilanteisiin kuvittelemalla ja ajatukset muidenkin tieteenalojen kautta tiedettyihin asioihin suhteuttamalla voi ymmärtää runoista jotain uutta.

Opiskelijoiden näkökulmasta ohjelma oli ystävällisesti suunniteltu. Ensimmäisiä papereita alettiin käsitellä vasta neljäntenä päivänä, kun kaikki alkoivat jo tuntea toisensa. Töiden aineistoina oli islantilaisia saaga-aineistoja, kreetalaisia nykypäivän parisäkeitä, karjalaisia ja komilaisia itkuja, pohjoiskiinalaiseen Houtu-kulttiin liittyviä suullis pohjaisia tekstejä, liettualaisia kertomuksia, tutkijoiden tekstejä sekä karjalaisia ja inkeriläisiä kalevalamittaisia runoja. Enemmän kenttätöihin keskittyvät paperit esittelivät UNESCO:n intialaista maailmanperintökohdetta Kutiyattamin teatteria, jakutialaisia aineellisia ja aineettomia ”tekstejä”, Solvangin nostalgista turistikylää USA:ssa, Venäjän Karjalan historiallisia muisteja sekä monikulttuuristen perheiden kerrontaa Virossa, Suomessa ja Venäjällä. Moninaisuudesta huolimatta paperit punoutuivat teemojen, käsitteilytapojen ja teoreettisten kehysten tasoilla hyvin toisiinsa ja pidettyihin luentoihin, vastasivat toistensa kysymyksiin. Erityisesti pohdinnat intertekstuaalisuudesta, esityksellisyydestä ja perinteen tulkinnoista olivat omalta kannaltani hedelmällisiä. Keskustelu oli eläväistä ja lämminhenkistä, kritiikki lempeää.

Papereiden pitoa ulkosalla. Galina Misharina, Eila Stepanova, Kati Heinonen, Yin Hubin, Maria Vlasova, Lauri Harvilahti ja Frog. Kuva Venla Sykäri 2007.

Vaikka kesäkoulu sivusi kenttätöitä monin tavoin, ei varsinaisia haastatteluita lyhyellä matkalla edes yritetty tehdä. Retkue vietiin tosin kahdessa erässä kuuntelemaan vuokkiniemeläisen Sandra Remsujevan perinne-esitystä, joka noudatti klassista haastattelumuotoa Remsujevan ja Niemisen välillä, ja samoin vierailtiin pikaisesti Somman kylässä Marina Vdovitsinan luona kuulemassa upea laulettu *Väänämöisen polvenhaava*. Pienemmissä ryhmissä käytiin vaikuttavia epävirallisia keskusteluita etenkin majoituspaikkojen emäntien ja isäntien kanssa. Juminkeko-säätiön sekä Pekka Huttu-Hiltusen EU-hankkeiden puitteissa on tehty pitkäkestoista tallennustyötä nyky-Vienan kylissä, kerätty alkujaan lähinnä kalevalamittaisen runon rippeitä, mutta yhä enenevässä määrin myös muuta aineistoa ja haastattelupuhetta. Petroskoin Kielen ja Kirjallisuuden instituuttiin puolestaan on kertynyt valtavat kokoelmat sekä karjalan- että venäjänkielistä aineistoa, jota on ääninauhoilla ainakin 50-luvulta alkaen. Useat kerääjä-tutkijoista ovat olleet paikallista sukujuurta.

Aleksandra Stepanovan vuorovaikutusta paikallisten kanssa on kaunis katsoa sivusta: luottamusta, vierestäkin seurattuna hyvältä tuntuva kommunikointia, pitkiä haastattelusubteita, yhteiset kielet, sukulaisiakin. Lämpöä ja molemminpuolista kunnioitusta. Erilaisia äänensävyjä kuin myös kokeneiden haastattelijoiden Niemisen ja Huttu-Hiltusen kanssa, erilaisia äänensävyjä kuin mitä itse olen kuullut arkistonauhoilta. Herättää mietteitä siitä, kuinka vaikeaa on ulkopuolelta, vieraasta kulttuurista, rajan takaa, on oppia lukemaan kulttuurin äänenlausumattomia viestejä ja sääntöjä, kuinka vaikeaa on päästä riittävän sisälle ymmärtääkseen, miten puhua ja kuunnella.

Omana päällimmäisenä kokemuksena on yhä hieman ristiriitainen hämmennys. Paikkaan meneminen ei välttämättä sinällään tuo mitään uutta sanallista tietoa, ei kerro mitään, mitä ei olisi jo kirjoista lukenut ja arkistonauhoilta kuullut – silti se konkretisoi, sitoo paikkaan ja oikeisiin ihmisiin historian tapahtumat ja ristiriidat. Ihmisten kanssa puhuminen lyö silmille myös sen, että harvalla teolla on ainoastaan hyviä tai pahoja seurauksia. Esimerkiksi Vienan kylien elvytysprojektit ovat herättäneet sekä paikallisten että tutkijoiden keskuudessa monenlaisia ristiriitoja: kuka hyötyy eniten, keiden ehdoilla projekteja tehdään, millaista kuvaa turisteille rakennetaan, mitä nykyasukkaiden kulttuurista suljetaan ulos ja kuinka ”suomalaisina” kylät esitetään, kuinka vanhakantaisessa pitäisi perinnekylien nimissä pitäytyä? Toisaalta ne tuovat syrjäseudun kyliin elinmahdollisuuksia, joita muuten ei olisi ja säilyttävät sellaisia piirteitä, joita monet paikallisetkin pitävät arvokkaina.

Aurinkoinen, lämmin päivä Paanajärven vanhassa kylässä. Esitelmöitsijät seisovat tai istuvat kukin vuorollaan selin ohitse virtaavaan jokeen. Ulos on tuotu penkkejä. Takana olevalla saarella siintää taloja, joen tällä rannalla mies hakkaa puita. Hetkittäin liikkuu ihmisiä ja kotieläimiä; koiranpentu aiheuttaa leikkailuun keskittymishäiriöitä sen kanssa leikkiin ryhtyvälle ja sen leikin kohteeksi joutuville. Taivas on korkealla, ihmiset väsyneitä, keskustelu intensiivistä.

KIRJALLISUUS

- SIIKALA, ANNA-LEENA 2007: On Borders, in Centers and on Peripheries. – *FF Network* 32: 2.
- LATVALA, PAULIINA 2007: Folklorists Gather at the Seventh Summer School. – *FF Network* 32: 19–23.
- SYKÄRI, VENLA 2007: Tuoreita metodisia näkökulmia suullisen runouden tutkimukseen. – *Elore* 14(1) [online]. < http://www.elore.fi/arkisto/1_07/syk1_07.pdf > [20.9.2007.]

Filosofian maisteri Kati Heinonen on folkloristiikan jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.